

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ : มิติแห่งการประยุกต์ใช้
Sufficiency Economy of His Majesty the King: Dimension of Application

การุณันท์ รัตนแสนวงศ์¹
Karunan Rattanasanwong¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งชี้ให้เห็นถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในมิติแห่งการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยกล่าวถึงค่านิยมของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญของการประยุกต์ใช้ของคึกความรู้ การประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้ในระดั้ปัจเจกบุคคล ชุมชน และรัฐ ตลอดจนการนำเสนอให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวาระแห่งชาติ เป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติ เป็นการ “ประยุกต์ใช้” ให้เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง แนวพระราชดำริ การประยุกต์ใช้

ABSTRACT

This article will indicate the philosophy of sufficiency economy of His Majesty the king in the dimensions of knowledge application, cultural wealth, individual, community, and state application together with the government agencies to raise the idea of sufficiency economy to the national agenda, which will important in developing the country. The so called application is the most powerful movement to develop the country sustainably in the stream of globalization.

Key Words : Sufficiency Economy, His Majesty, The application

E-mail : karunan.ra@spu.ac.th

¹ อาจารย์ประจำหมวดวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพฯ 10900

Department of Humanity and Social Science, General Education, Sripatum University, Bangkok 10900

บทนำ

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดเพื่อให้ประชาชนรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งในโลกนี้คงมีอยู่ไม่กี่ประเทศ นักที่พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์พระประมุขของชาติทรงมีบทบาทเด่นชัดในการพัฒนาสังคม ทรงสนพระทัยห่วงใยในความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของพสกนิกรอย่างจริงจังเสมอต้นเสมอปลายเช่นองค์พระประมุขของประเทศไทย

วัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนทุกคนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมนั้นคือการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง พร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงอันจะเป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ บทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอบริบทของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศไปในทิศทางแห่งความเพียงพอร่วมกัน

เศรษฐกิจพอเพียง : นิยามในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับคำนิยามหรือความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ความว่า

“...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำราไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้ และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวคือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ...ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ”

ต่อมาในวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ทรงมีพระราชดำรัสเพิ่มเติมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่าให้พอเพียงในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นให้สามารถที่จะพอมีพอกิน เริ่มต้นด้วย พอมี พอกิน พอมีพอกินนี้เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอมีพอกิน คือพอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยหิน ไม่เป็นเศรษฐกิจพอเพียง...”

เรื่องคำแปลความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเพิ่มเติมในปีถัดมาเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๓ ความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย่ำแล้วย่ำอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ภาษาไทยก็ต่อว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ซีหนึ่ยวทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่ว่าพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด...”

และได้พระราชทานอธิบายเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๔ ความว่า

“ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท ขึ้นไป เป็น ๒ หมื่น ๓ หมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียง

ไปพูดกันและทะเลาะ เศรษฐกิจพอเพียงคือ ทำเป็น Self – Sufficiency มันไม่ใช่ความหมาย ไม่ใช่แบบที่
ฉันคิด ที่ฉันคิด คือ เป็น Self – Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไป
จำกัดไม่ให้เขาซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามี TV ดูแต่ใช้
แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มี TV เขาฟุ่มเฟือยเปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัด
Suit และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...”

ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านดังตัวอย่างข้างต้นนี้เอง หน่วยงานภาครัฐโดยสำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้แต่งตั้ง
คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองพระราชดำรัสฯ สรุปเป็นนิยาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความไป
เผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๒ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐: ๔) ดังความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก
ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้
ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความ
พอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว
ที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้อง
อาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการ
วางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ
โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์
สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความ
รอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้ง
ทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นก็มีความเฉพาะ
เนื้อความของพระราชดำรัสมาพิจารณาเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องเข้าใจประเทศในบริบทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
เรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในขณะที่มีพระราชกระแสรับสั่งด้วย (อภิชาติ พันธเสน, ๒๕๕๐: ๔๕)
ความสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้สะท้อนความห่วงใยที่พระองค์ทรงมีต่อสถานการณ์ในบ้านเมืองมาโดยตลอด
ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว
อาจเกิดปัญหาได้จึงทรงเน้นการพหุมีพหุกินของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคง
พร้อมสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นเป็นลำดับต่อมา

และแม้ว่าทุกภาคส่วนจะตื่นตัวขนานรับและสนใจในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่าง
กว้างขวางในหลายระดับ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า ความเข้าใจอย่างแท้จริงและความตั้งใจจริงในการปฏิบัติยังมี
ค่อนข้างจำกัด ซึ่งเป็นที่มาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุก
ระดับเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เศรษฐกิจพอเพียง : มิติขององค์ความรู้สู่แนวคิดการประยุกต์ใช้

“ความรู้ความสามารถทางวิชาการ กับความรู้ความเข้าใจอันกระจ่างชัดในบ้านเมืองของเรานั้น
เมื่อนำมาใช้ด้วยกันให้ประสมประสานสอดคล้อง แล้วจะบันดาลให้งานของชาติทุกอย่างบรรลุผลเป็น

เลิศ” พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๒๑ ที่ทรงชี้ให้เห็นว่าวิชาความรู้หรือวิทยาการเป็นรากฐานสำคัญและเป็นเครื่องมือที่จะช่วยชี้แนวทางให้แก่การปฏิบัติได้ เนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้สังคมไทยอ่อนแอเหตุเพราะสังคมมิได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนส่วนใหญ่ ประชาชนในชาติล้มลุกคลุกคลาน หวังเพียงเพื่อให้ตนเองอยู่รอด (พิศิษฐ์ ใจทยิง, ๒๕๕๑: ๒๔๗) อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ศึกษาเรื่ององค์ความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากนักวิชาการ นักวิจัย หลากหลายสาขาก็พบว่าองค์ความรู้ด้านการนำไปประยุกต์ใช้นั้นมีประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง กล่าวคือ

๑) องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสงวน / อนุรักษ์เพื่อการใช้ อย่างยั่งยืนยาวนานซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางจิตวิญญาณ ความมีสำนึกและคุณธรรมในการดำรงชีวิต

๒) การแสวงหาและการพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเทคโนโลยีการผลิต / การเกษตร การปรับแก้สภาพทางกายภาพของพื้นดิน โดยการปรับเปลี่ยนสภาพเดิมที่มีปัญหา อาทิ ดินเค็ม ดินดาด ดินเปรี้ยว หรือดินที่มีน้ำขัง มีสภาพเป็นกรด ให้เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการเพาะปลูก การสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เน้นการประหยัดแต่ดูแลหลักวิชาการ

๓) องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ (Decision - Making Process) และกระบวนการให้เหตุผลต่อวิธีการผลิต การริเริ่มการผลิตที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้และบริโภควสาร (Information Processing) ซึ่งจัดได้ว่าเกี่ยวข้องกับสาขาจิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology)

๔) องค์ความรู้เชิงประยุกต์ในสาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มีการศึกษาในประเด็น “การกระจายความเสี่ยง” หรือ “การบริหารความเสี่ยงต่ำ” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ใช้กรอบแนวคิดจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ที่ว่า **“ถ้าหากว่าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดเหมาะสม อาจจะไม่หุรหราบแต่ว่าจะไม่ล้ม หรือถ้าล้ม ถ้ามีอันตรายก็ไม่เสี่ยงมาก”**

๕) องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักการเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานในระดับองค์การ อาทิ สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ มีการประยุกต์หลักการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร และการสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตการเกษตรที่เป็นส่วนเกิน

๖) องค์ความรู้ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนที่มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากสาระสำคัญขององค์ความรู้ในมิติการประยุกต์ใช้ดังกล่าวแล้วข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นถึงการ ขานรับต่อแนวคิดนี้จากคนในแทบทุกสาขาวิชาชีพและในหลายระดับของการผลิต อย่างไรก็ตามสังคมไทยยังคง ต้องการการพัฒนาทางด้านวิชาการและการประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาของนักวิชาการทั้งหลายนั้นเป็นการยืนยันให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้จริงจนกระทั่งสามารถนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศไทยอีกทางเลือกหนึ่งได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าองค์ความรู้ในมิติการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านเมืองเรายังคงพัฒนาไปไม่มากนักก็ตาม

เศรษฐกิจพอเพียง : มิติของการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรม.
“ความเขินอายนั้นเป็นสมบัติอย่างหนึ่งที่พบทั่วโลกอยู่ ไม่ควรที่ใครจะละเลยทำลายเสีย

เพราะจะทำให้สูญเสียสมบัติมีค่าขึ้นไป คนที่จะรักษาความเป็นไทยได้มั่นคงที่สุด ดีและเหมาะที่สุด ไม่มีใครอื่นนอกจากไทย เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งไหนใด คนไทยมีหน้าที่ต้องรักษาความเป็นไทยเสมอ” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่พระองค์ทรงชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นไทย ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีศักยภาพและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มั่งคั่ง เรามีทุนทางวัฒนธรรมในมืออยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลายเชิงชีวภาพ แต่ประเด็นของเราอยู่ที่การบริหารจัดการให้เกิดการเคลื่อนไหวของทุนวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องมีนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติที่ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัฒนธรรม เป็นรากฐานสำคัญของความเป็นชาติและเอกราชของแต่ละชนชาติ วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (ณรงค์ เสงี่ยมประสา, ๒๕๓๘: ๔๔ – ๔๕) วัฒนธรรมไทยถือเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่ชาติได้ ตัวอย่างหนึ่งที่จะขอยกให้เห็นเป็นประเด็นเด่นชัดในมิติของการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมให้เป็นไปเพื่อการสร้างความมั่งคั่งมั่นคงทางวัฒนธรรมก็คือ “โขน” (Royal Masked Dance) นาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยเราที่รังสรรค์ขึ้นด้วยขนบและจารีตอันประณีตงดงาม นับตั้งแต่โบราณมา โขนเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงเฉพาะในงานใหญ่ๆ เช่น งานราชพิธีต่างๆ งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และงานตามวาระสำคัญอื่นๆ การเล่นโขนเป็นกิจการใหญ่ที่ละเอียดพิสดาร นับตั้งแต่การคัดเลือกนักแสดงที่ล้วนแต่เป็นลูกหลานข้าราชการในวัง การฝึกหัดที่เข้มงวดมีแบบแผน อีกทั้งมีองค์ประกอบของการแสดงที่ทรงคุณค่าทางศิลปะหลายแขนง ได้แก่ บทพากย์และบทร้องที่ประพันธ์โดยศิลปินชั้นครู ดนตรีที่ไพเราะที่ต้องบรรเลงโดยผู้ชำนาญรวมทั้งการประดิษฐ์ประดิษฐ์เครื่องแต่งกายโขนที่ลวดลายงดงามวิจิตรตระการตา เป็นต้น

ด้วยความที่โขนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของประเทศไทยที่หาชมได้ยากยิ่ง ปัจจุบันเยาวชนหรือผู้ที่เข้าใจและซาบซึ้งในศิลปะแขนงนี้ก็มิค่อยลงไปทุกขณะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์การแสดงโขนไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสสัมผัส และเนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี มูลนิธิศาลาเฉลิมกรุง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงได้ร่วมกันดำเนินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ โขน – ศาลาเฉลิมกรุงจึงเกิดขึ้น เป็นโขนของคนรุ่นใหม่ที่มีการดัดรูปแบบใหม่เป็นการเน้น Authenticity และ Exoticism ควบคู่กับ Entertainment โดยคงความพยายามในการธำรงรักษาไว้ซึ่งความงดงามตามจารีตดั้งเดิม ทั้งลีลาและท่วงท่าการแสดงล้วนเน้นความประณีตอ่อนช้อย และกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจด้วยเทคนิคแสง สี ตลอดจนฉากตระการตาอย่างสมัยใหม่ เพื่อเปิดกว้างในการนำเสนองานศิลปะออกไปให้ชนพิสดาย และเป็นสากลยิ่งขึ้น (สุวิทย์ เมษินทรีย์, ๒๕๔๙: ๑๑๕ – ๑๑๖)

ตัวอย่างดังกล่าวนี้จึงนับเป็นมิติหนึ่งของการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมที่เรียกได้ว่าเป็น “ราก” ของชาติมาสร้างเป็นความมั่งคั่งให้แก่ประเทศตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพียงแค่เราถวิลคืนสู่พื้นฐาน (Back to basic) กลับไปค้นหาที่มาของตัวเองแล้วหาทางเชื่อมอดีตกับปัจจุบันเพื่อสานต่อสู่ออนาคต สำนึกและเชื่อมั่นในวัฒนธรรมของตนแล้วกลับไปสืบทอดมรดกที่บรรพบุรุษได้สะสมและสั่งสมเอาไว้ แล้วถ่ายทอดออกมาทำให้กลายเป็นความมั่งคั่งของชีวิตของสังคมและของประเทศชาติให้จงได้ แม้เป็นสิ่งที่คนสมัยใหม่ใช้คำว่าโบราณแต่ทว่าก็เก๋าลายครามและทองคำด้วยภูมิปัญญา ซึ่งคนไทยทุกคนจะต้องหันกลับมาทบทวนบทบาทของตนเองด้วย

ว่า ถึงเวลาแล้วที่เราควรย้อนคืนสู่รากเหง้า (Back to the roots) บวกกับว่าจะผนวกแนวคิดเชิงประยุกต์ใช้วัฒนธรรมเก่าให้ผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่อย่างไรเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นอย่างที่เราควรจะเป็น อย่างที่ควรงดงามลงตัวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่า **“พอเพียง พอเหมาะ พอประมาณ”**

เศรษฐกิจพอเพียง : มิติการประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับรัฐ

“ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะมีเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่่ง่ายๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ทว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ทรงชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ถึงแม้จะไม่ใช่นโยบายกระแสหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจในโลกปัจจุบันทั้งหมด แต่ภายใต้เงื่อนไขของสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้แนวโน้มการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงย้อนกลับมาสู่วิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากธรรมชาติ เป็นกฎของธรรมชาติ การกลับคืนสู่ธรรมชาติที่เหมาะสมกับปัจเจกบุคคล ชุมชน และรัฐของไทยเรา ทั้งนี้ก็เป็นเพราะวิถีพอเพียงสามารถปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับเงื่อนไขทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในโลกที่เปลี่ยนแปลงได้ดีมากกว่ากระบวนการพัฒนาประเทศภายใต้ระบอบทุนนิยมที่มีมากเกินไปในปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิธีการที่เดินสวนทางกันอย่างสิ้นเชิง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติ (Praxis) เป็นการประสานหลักทฤษฎีเข้ากับการประพฤติปฏิบัติ (Practical Theory for Theoretical Practice) ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตผู้คนแต่ละคน แต่ละชุมชน รวมทั้งแต่ละภูมิภาค (ศูนย์ เศรษฐศาสตร์สร้าง, ๒๕๔๙: ๒๑๙) เราสามารถนำปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน และระดับรัฐ ได้ดังนี้ (เสรี พงศ์พิศ, ๒๕๕๐: ๕๑)

๑) ในระดับปัจเจกบุคคล/ครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกิน พอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๒) ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชนได้ มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความช่วยเหลือแบ่งปันกัน สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป

๓) ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง ที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเป็นเรื่องยากสำหรับปัจเจกและสำหรับสังคมสำหรับชาวบ้านและสำหรับรัฐบาล เพราะต้องมีปัญญาและความกล้าหาญจึงจะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกล้าหาญทางจริยธรรม ดังนั้นถ้าเราจะจริงกับเศรษฐกิจพอเพียง เราคงต้องเริ่มค่อยๆ ประยุกต์ใช้ไปที่ละน้อยๆ ชาติเราก็จะอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยเวลาแบบค่อยเป็นค่อยไปในสถานการณ์บ้านเมืองที่ยังไกลห่างอยู่เช่นนี้

บทส่งท้าย

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม (สมพร เทพสิทธิ์า, ๒๕๔๘: ๒๑) การอยู่อย่างมีความสุขอย่างเต็มภาคภูมิในกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ได้หมายความว่าประเทศนั้นจะต้องเป็นทุนนิยมแบบสุดโต่งเพียงแต่เราอยู่ในโลกที่ทุนนิยมกำลังโดดเด่น และด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของโลกที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทุกประเทศต้องเผชิญ เราคงไม่สามารถที่จะปิดประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากกระแสดังกล่าว แต่ในขณะที่เดียวกันเราคงไม่สามารถที่จะเปิดประเทศอย่างเต็มที่ ตราบใดที่เรายังไม่พร้อม ตราบใดที่เรายังไม่มีความพร้อม

ประเด็นสำคัญกล่าวคือ ในกระแสโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยจำเป็นต้องมีนโยบายเศรษฐกิจที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ นโยบายที่ชัดเจนคือ นโยบายที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการ โอกาส ข้อจำกัด และเงื่อนไขของประเทศในการสร้างความมั่งคั่งได้ เพราะแม้กระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๗๘ (๑) ยังได้กำหนดให้รัฐต้องบริหารราชการแผ่นดินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยคำนึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวม ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องผลักดันให้ประชาชนเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่เรื่องชาวบ้านในชนบทเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาทุกระดับและทุกภาคส่วน เสมือนลมหายใจเข้าออกในร่างกายและการทำงานที่ประสานพร้อมกันทุกส่วน ซึ่งทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้

การทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็น “วาระแห่งชาติ” เป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติ ซึ่งจะเป็นการตัดสินใจ “ประยุกต์ใช้” ที่แท้จริงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะนั่นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมใหม่เลยทีเดียว การพัฒนาประเทศอาจไม่จำเป็นต้องเน้นให้เป็นประเทศที่โดดเด่นด้านอุตสาหกรรม ซึ่งถามว่าเมืองไทยหรือก็มีความเป็นไปได้ไม่น้อยมากอยู่แล้ว ในทางตรงกันข้าม การสร้างรากฐานการคิดใหม่ในการพัฒนาให้ผู้นอนอยู่เย็นเป็นสุขมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่สร้างสมดุลแก่บ้านเมืองเราได้มากกว่า เหตุผลหนึ่งก็เพราะว่าไทยเรามีธรรมชาติสวยงาม มีวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก มีวัดวาอาราม มีที่ท่าสมาธิให้ความสงบร่มเย็น มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสมุนไพร มีความรู้ดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่คนทั่วทั้งโลกต่างเดินทางมาสัมผัสพบเห็นแล้วก็รู้สึกเป็นสุขเป็นอะไรที่ใครๆก็กำลังโหยหาในสังคมที่อ่อนแอหลังอุตสาหกรรม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นสากลสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกมิติตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับโลก ระดับนโยบายสู่การปฏิบัติ ระดับมหภาคสู่ระดับจุลภาค จากมิติเชิงโครงสร้างสู่มิติเชิงพฤติกรรม หากเพียงแค่ว่าทุกคนน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ใช้เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติในการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศอย่าง **“รู้เท่าทัน รู้จักพอดี และมีภูมิคุ้มกัน”** เราก็จะอยู่ได้อย่างมีความสุขก้าวหน้าพร้อมๆ กับความสงบสุข ประเทศชาติก็จะสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ณ เบื้องหน้าได้แม้ในภาวะจำเป็นที่ต้องดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เชี่ยวกรากจากภายนอก

หนังสืออ้างอิง

- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๕๐. **นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน).
- ณรงค์ เส็งประชา. ๒๕๓๘. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พิศิษฐ์ ใจยกิ่ง. ๒๕๕๑. ๒๐๙ **คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- สมพร เทพสิทธิ์า. ๒๕๔๘. **เดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต**. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสาร จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ. ๒๕๕๐. **เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา**. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. ๒๕๔๙. **แนวทางปฏิบัติ ๗ ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีสุข.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. ๒๕๔๙. **จุดเปลี่ยนประเทศไทย เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : การเงินธนาคาร.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ๒๕๔๙. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- อภิชัย พลเสน, สรวินัญ เปรมชื่น และพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา. ๒๕๔๖. **จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชัย พันธเสน, (บรรณาธิการ). ๒๕๕๐. **สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.